

SIK

KOLME VUOROKAUTTA

Sinikka Kallio-Visapää

KOLME
VUOROKAUTTA

Romaani

—

HELSINGISSÄ

NTAMO

Alkuperäisjulkaisu Otava, Helsinki 1948

Näköispainos ntamo, BoD – Books on Demand, Neuersdtedt, Saksa, 2016

Julkaistaan oheislukemistona Markku Eskelisen suomenkielisen proosan historiaan *Raukoilla rajoilla* (Siltala, 2016).

Samanaikaisesti julkaistaan näköispainokset

Alpo Jaakola ja Ilkka-Juhani Takalo-Eskola:

Meri kiipeilee (1965)

K. A. Järvi: *Loinen* (1908)

Lauri Luoto: *Pakolaisena* (1925)

Maria Vaara: *Likaiset legendat* (1974)

Ilkka Vuotila: *Kuin lähtö* (1966)

Erkki Wessman: *Odotus* (1965)

© 2016 Oikeudenomistajat

ISBN 978-952-215-648-8

ntamo

2016

www.ntamo.net

ENSIMMÄINEN VUOROKAUSI

Tänään on tavallinen vaaleanharmaa ja kylmä päivä helmikuun puolivälissä, ilmassa keinuu lumikiteitä, jotka ovat kuivia ja kovia, sellaisia kiteitä, jotka säilyttävät säännöllisen tähdenmuotoisuutensa ja kutovat läpinäkyvän verkon naisten ja lasten turkiskauluksiin ja hiuksiin.

Kaikkein mieluimmin ne pysähtyvät sellaisiin hiuksiin, jotka ovat hauraat ja hiukan pörröiset, ei sellaisiin, jotka raskaina ja lämpiminä ympäröivät voimakkaita, vereviä kasvoja. Ei voi olla mitään, minkä elämä olisi niin lyhyt ja katoavainen kuin tuollaisen lumikiteen, joka kuitenkin on niin ihmeen täydellinen, oikea pieni taideteos, hienosta, lasinkuultavasta jäästä leikattu ja ainutkertainen; ja tuntuu siltä, että se, pian häipyvä, kuitenkin tahtoo niin kauan kuin suinkin säilyttää muotonsa ja kauneutensa, eikä sen vuoksi sovi ihmetellä, että se pelkää sitä lämmintä hengitystä, joka liittyy tummien, elävien hiusten läheisyyteen. Katsokaamme nyt tässäkin helmikuisella kadulla: kenen pään ympärillä on hento kideverkko — ei kai tuon punakan herran, jolla on kainalossa keltainen salkkuja joka kiiruhtaa kokouksesta toiseen; ei kai tuon koulu-
pojan, joka hikisenä lyö kuviteltuja täysosumia jääpallomailallaan; ei näy lumihutaleita tuossa punaisessa hatussa, jonka alta silmät ja suu nauravat vieressä kulkevalle nuorelle miehelle. Niitä on vain

pienokaisten valkeissa turkismyssyissä, lapset istuvat niin hiljaa ja liikahtamatta vaunuissaan, ne ovat arkoja vilustumiselle, ja niitä täytyy hyvin suojata peitoin ja turkiksin. Ja tuolta tulee pieni, viluisen näköinen nainen, mustassa päällystakissa, hyvin nuori vielä, tytön näköinen; hänellä on pehmeä turkislakki ja käsipuuhka, ja hänen hiuksensa ovat juuri tuota haurasta, vaaleaa lajia, joka kehystää kasvoja kuin pilvi — pää ja kasvot eivät piirry selvinä ilmaa vasten, vaan ne liittyvät siihen kuin valohämyn välityksellä. Sellaisiin hiuksiin lumikiteet mielellään pysähtyvät, rauhassa ne voivat levätä lakin pehmeällä pinnalla ja turkiskauluksella, sillä ne tietävät, että tämä hengitys on kevyt ja tuskin tuntuva ja että poski siinä lähellä on viileä ja vaaraton. Ja aivan oikein: kun tyttö tulee lähemmäksi, suoraan meitä kohti, näemme, että kideverkko kimaltelee hänen hiustensa kärjissä, se peittää hänen lakkinsa ja hänen turkiskauluksensa, vieläpä aivan leuan kohdalla, jonka hän viluissaan on painanut kauluksen suojaan.

Emmekä me lainkaan hämmästy, kun näemme, miten jäykät ja onnettomat nuo kasvot ovat. Koko päivän olemme kulkeneet kaduilla ja etsineet onnettomia kasvoja; ja onhan niitä, ei nykyisin niistä ole puutetta. Mutta tänään olemme nähneet vain sellaisia, joitten onnettomuus on näyttänyt ikäänkuin tilapäiseltä, satunnaisesti hankitulta, tai sitten se on ollut onnettomuutta, jonka me jo tunnemme, joko itsestämme tai toisten kohtaloista. Tietenkin onnettomuus aina on uusi sille, jonka kohdalle se sattuu, ja hän itse elää sen joko kärsivän-uteliaana tai uhmaten tai lannistuen, luonteensa mukaisesti; mutta me olemme jo nähneet niin monia onnettomia kasvoja, että voimme pelkästään niihin vilkaisemalla sanoa: tuon me tunnemme, nyt on sinun vuorosi.

Nämä kasvot ovat sellaiset, joita olimme hakenneet. Kuinka olisimme voineet etukäteen sanoa, minkä laatuista onnettomuutta uskoimme löytävämme — ainoa, mitä saatoimme nähdä, on se, että tämä oli uutta, tällaista emme olleet vielä koko päivänä huomanneet, emme ennenkään. Emmekä voi antaa sille nimeä, emme tunne sitä vielä, emme ymmärrä siitä muuta kuin että se on rajaton kärsimys tälle nuorelle naiselle, joka juuri kiiruhtaa ohitsemme. Ei hän tee siitä suurta numeroa, hänen kasvonsa eivät suinkaan ole vääntyneet tuskasta eivätkä hänen silmänsä ole itkettyneet; hän on vain kalpea ja väsynyt, ja hän vaikuttaa meistä kaikkein yksinäisimmältä niistä monista yksinäisistä ihmisistä, joita tänään olemme kaduilla nähneet.

Tämä onnettomuus on meille uusi, ja me seuraamme niitä kasvoja, joista sen olemme lukeneet. Ei onnellisia ja hymyileviä kannata seurata, ei sellaisia, joitten kasvot ovat tyhjäät ja tyytyväiset. Heillä on kaikki, eivät he tarvitse ketään eikä meillä nyt ole heille asiaa. Nuo kasvot olivat totiset ja yksinäiset, ja ne kertovat meille jotakin, joka vielä tänään on meille uutta.

Nyt käännyimme, emme päästä näkyvistä tuota mustaa takkia ja turkismyssyä, jonka yllä on kimaltava kideverkko. Mutta seuratessamme tyttöä muistamme myös, ettei kukaan ole niin yksinäinen kuin miltä hän näyttää. Hän tulee jostakin ja menee johonkin, ja vaikkakaan hänellä ei olisi ystäviä, jotka rakastaisivat häntä, niin hänellä kuitenkin on omat ihmisensä, ne, joita hän pakosta tapaa ja joitten seuraan hän edes joskus joutuu. Hänen onnettomuutensa voi johtua juuri hänen ihmisistään; vaikka yhtä hyvin sen syynä voi olla sekin, ettei se johdu hänen ihmisistään ja että hän on yksin ja irrallaan niitten keskellä, jotka häntä

ympäröivät. Ja sen vuoksi meidän on otettava mukaan myös nämä ihmiset. Me katsomme, mihin tämä nuori nainen, tai tyttö oikeastaan, mihin hän on menossa, kenet hän tapaa, miten hänet otetaan vastaan, mitä hänelle tapahtuu.

Tapahtuu? On hyvin vähän todennäköistä, että hänelle tapahtuu mitään, sen kummemmin kuin niille ihmisillekään, jotka ovat hänen. Hän kulkee kadulla, hän juttelee jonkun kanssa, hän menee nukkumaan, herää, tekee työtä. Siinä kaikki, eikä meitä suinkaan kiinnosta tietää, joutuuko hän esimerkiksi matkustamaan vieraaseen maahan tai tapahtuuko hänen elämässään suuria ulkonaisia muutoksia. Jos joku ihminen on meille rakas tai meistä mielenkiintoinen, niin ei meidän rakautemme tai mielenkiintomme lisäännä siitä, että tuolle ihmiselle tapahtuu mahdollisimman paljon. Häntä itseään me rakastamme, hän itse meitä kiinnostaa vaikka hän ei tekisi muuta kuin katsahdaisi meitä silmiin tai joisi kanssamme kupillisen teetä, juttelisi kanssamme tuokion. Me kysymme ihmiseltä jonka tapaaamme: kuka sinä olet?, eikä hän kerro meille itsestään yhtään mitään, jos hän samassa, sanaakaan sanomatta tai meihin katsahdatta, ryntää matkatoimistoon ja ostaa lipun mannermaalle. Ei, me keskustelemme hänen kanssaan jokapäiväisistä asioista — tosin on niin, etteivät sanat suuriakaan paljasta, mutta jo se, mitä ei sanota, kertoo yhtä ja toista. Me katsomme ja tarkkaamme, miten tuo ihminen suhtautuu johonkin aivan tavalliseen, vaikkapa uutiseen, jonka hän juuri kuulee, taikka siihen, että hän on unohtanut avaimensa eikä pääse sisälle. Tuon ihmisen sanat ja ajatukset muodostavat käsityksemme hänestä, sikäli kuin olemme tilaisuudessa niitä kuulemaan tai lukemaan, mutta vain osaksi, suurin varauksin,

sillä niihin ei suinkaan aina voi uskoa — paljon luotettavamman kuvan hänestä saamme, jos näemme, miten hän sanansa sanoo, hänen ilmeensä, hänen käyttäytymisensä, hänen tapansa keskustella ja hänen tapansa olla vaiti. Ihmisellä on tuhansia keinoja maalata oma muotokuvansa toisten nähtäväksi, eikä merkitse mitään, maalaako hän sen kauniiksi vai rumaksi vai näköiseksi, sillä se tapa tai tyyli, millä hän sen tekee, paljastaa enemmän kuin itse kuva.

Nyt siis tämä mustaan takkiin puettu hento tyttö, jonka vaaleaan tukkaan oli tarttunut lumikiteitä ja joka juuri kulki ohitsemme, onnettomin kasvoin ja yksinäisen näköisenä. Me seuraamme häntä ja hänen ihmisiään, myös hänen ihmisiään, koska hän juuri heille maalaa kuvan itsestään, tahtoen tai tahtomattaan. Kenties myös nämä ihmiset kiinnostavat mieltämme niin, että seuraamme heitä itsenäisinä olentoina, yksinäisestä työstä riippumatta, kuitenkin niin, että kun tiedämme työstä tarpeeksi ja olemme oppineet tuntemaan hänen onnettomuutensa, jätämme myös heidät, samoin kuin tytön itsensä. Sillä niinkuin jo äsken sanoimme, vain ihmiset kiinnostavat meitä, ei se, mitä heille tapahtuu.

Eikä meidän tarvitse pitkittää tuota seuraamista turhan vuoksi, kolme päivää, tai sanokaamme varmuuden vuoksi kolme vuorokautta riittää meille varsin hyvin; sillä myötätuntomme ja mielenkiintomme on jo herännyt, ja me olemme valmiit ottamaan nuo ihmiset vastaan. Kolmen vuorokauden ajan me tulemme olemaan läsnä noitten ihmisten elämässä, tuon nuoren tytön elämässä, heidän työnsä ääressä, heidän sanoissaan, heidän ajatuksissaan ja toiveissaan. Vain heidän unensa olkoon heidän omansa, ei sen vuoksi, että tahtoisimme säästää

heitä tai itseämme, vaan siksi, ettei unella ja val-veillaololla ole niin kovin suurta eroa ja että unet ovat usein päivälläkin läsnä; ja vielä kolmannestakin syystä: tuon tytön kasvot jo kertoivat meille, että sellainen uni, joka merkitsee samaa kuin nukkuminen, on hänen luonaan harvinainen vieras. Ja neljänneksi: uni tai unet ovat usein koristeellinen lisä romaanissa, todellisuudessa ne eivät merkitse niin paljon, tai mikäli merkitsevät, tulevat ne päivällä itsestään ilmi, tekoina, sanoina, ajatuksina, juuri sen vuoksi, että unella ja todellisuudella on ihmisessä yhteiset juuret, ne ovat yhtä, ne ovat ihminen itse.

Koristeellinen lisä romaanissa, sanoimme äsken. Tämä ei ole romaani, tämä on mielivaltainen katkelma erästä elämää tai eräitten ihmisten elämästä, kolmen vuorokauden pähkinänkuoressa. Siihen ei mahdu paljon, ja meistä itsestämme riippuu, mitä me siihen sijoitamme, millä tavoin asetamme siihen nuo ajan ja elämän sirpaleet, jotta kuori tai kehys tulisi täyteen. Kaikkea siihen ei kannata panna, ja voihan sattua, että joku noista ihmisistä antaa meille siihen runsaasti täytettä, toinen taas aivan vähän. Ei ole meidän syymme, jos ainekset eivät ole värikkäät tai kauniit tai edes rumat tai kiehtovan originellit, emmehän me odotakaan, että tapaisimme mitään ihmeolentoja, vaan aivan tavallisia ihmisiä. Mutta me voimme valita heistä sen ja juuri sen, mitä haluamme, ja vain tuo valikointi antaa meille oikeutuksen siihen, että täytämme kehyksen toisten ihmisten elämällä.

Sillä valikointi, se ei enää ole elämän toistamista, vaan sen muuttamista toisen asteen todellisuudeksi — ja joku voisi sanoa, että niin juuri syntyy romaani. Me emme sano niin, meillä on nyt kiire, sillä mustatakinen tyttö on jo kääntynyt kadun-

kulmasta, ja meidän on häntä ennen ehdittävä sinne, mihin hän on menossa, ottaaksemme hänet vastaan.

Mehän sanoimme jo, että voimme koko ajan olla läsnä ihmisten sanoissa ja ajatuksissa; ja tuon tytön kulkiessa ohitsemme ennätimme saada selville yhtä ja toista. Tiedämme nyt, että hänen nimensä on Paula ja että hän kirjoittaa runoja, ja tiedämme, että hän on matkalla sisarensa luo, joka on hiukan häntä vanhempi ja nimeltään Sylvia. Sylvia on naimisissa ja hänellä on kolme lasta. Muuta meidän ei tarvitse tietääkään; ja nyt kiiruhdamme Sylvian luo, minne Paula juuri on tulossa.

On Riitan syntymäpäivä, ja Sylvialla on taas kiire. Aamupäivällä oli talo ollut täynnä sukulaisten ja tuttavien lapsia, useimmilla äidit nukanaan. Ja Sylviaa huimaa vieläkin, kun hän muistaa, miten lapset olivat juosseet edestakaisin huoneissa, kiljuneet, ilosta tietenkin, vetäneet perässään leikkiautoja ja kaikenlaisia pyörällisiä ja pyörättömiä kapineita, rymistäneet ja metelöineet kaikkien taiteen sääntöjen mukaan. Lastenkutsut ovat suuri raskaus sekä emännäksi joutuneelle äidille että nuorten vieraitten kaitsijoille, joista jokainen saa henki kurkussa pelätä, että juuri hänen vesansa kaataa kaakaokupin tuolille tai pöytäliinalle tai kieltäytyy syömästä tätekkakkaa, jota toivorikas ja varastonsa uhrannut emäntä on juuri vieraanvaraisesti ojentamassa, puhumattakaan lievistä tai vakavista tappelunyrityksistä, joitten selvittämiseen tarvitaan suurta diplomaattista taitoa ja joustavuutta. Mutta meteli

oli pahinta. Tosin Sylvia oli jo kutsujen alussa jakanut pienille vieraille kenkien päälle vedettäviä tossuja, joita hän edellisenä yönä oli ommellut vanhoista sukanvarsista, sillä hän tiesi että pelkät lasten äänet jo voisivat saada hänet suunniltaan ja että jos hän hermostuisi, niin Riitan ja Ollin ilo menisi aivan pilalle. Niin, ne tossut: lasten äidit olivat katsonneet häntä hieman pilkallisesti, ja eräs oli kysynyt, pelkäsikö hän parkettinsa kuluvan. Eihän toki, oli Sylvia selittänyt punastuen, sen vuoksi hän vain, että alakerran asukkaat olivat vähän väliä huomauttaneet, että lasten juokseminen ja jalkojen tömistäminen häiritsi heitä, vaikka ei ollut muita juoksemassa kuin Olli ja Riitta — se ei kylläkään ollut totta, sillä alakerran vanha rouva oli huonokuuloinen ja erittäin lapsirakas eikä ikinä olisi huomauttanut mistään, mikä lapsia koski.

Melu on poissa, lapset ovat poissa, sillä talonmiehen rouva on luvannut auttaa Sylviaa ja on juuri käynyt hakemassa lapset puistoon tunniksi ennen päivällistä. Vauvalla on nuhaa, sitä ei voi viedä ulos, ja Sylvia kuulee keittiöön asti, miten se tuhisee unissaan ja hengittää raskaasti. Hän kuivaa kätensä ja menee varpaisillaan lastenhuoneeseen katsomaan, ettei sillä vain ole kuumetta.

Poski on punertava ja lämmin, silmäluomet eivät polta Sylvian sormea, joka koskettaa niitä varovasti. Sininen peite on paikoillaan, kädet rauhallisesti koukussa pään molemmin puolin kuten ainakin lastenhoitokirjojen terveellä imeväisellä. Sylviaa

naurattaa pelkästä onnesta, nauru lähtee siitä samasta kummallisesta paikasta sydänalassa, mistä itkukin alkaa; ja hän kumartuu pienen vuoteen yli ja hengittää lapsen unentuoksua itseensä, hyväilee huulillaan pään untuvaista tukkaa.

Lapsi on ihana jo sinänsä, ja nyt juuri Sylvia tuntee tarvitsevansa sitä aivan erikoisesti. Kun hän hivelee pientä unenlämpöistä nyrkkiä, niin hän unohtaa, vapautuu, rauhoittuu, hän ja lapsi ovat yhtä, lapsi vetää tiedottomasti hänet luokseen, vetoaa häneen, suojelee häntä.

Sillä Sylvia on päivä päivältä huomannut, että hän särkyä ja jakautuu, ei tahdo enää jaksaa tällä tavoin. Toinen puoli hänen olemuksestaan yrittää pysyä kotona, lasten luona, toinen taas pyrkii pois, mihin tahansa tai ei mihinkään, rauhaan, jonnekin, missä ei ole muita ääniä kuin ne, mitkä hän itse sallii tai itse aiheuttaa. On kovin venyvä ja lattea sanonta: olla oma itsensä, mutta jotain siihen suuntaan Sylvia haluaisi. Totta kai hän on oma itsensä täälläkin, kotona, tehdessään rasittavaa työtä ja yrittäessään jaksaa lasten kanssa, mutta hän hermostuu ja epäonnistuu kymmeniä kertoja päivässä, koska hän ei voi tuntea tätä työtä omakseen ja ainoaksi. Kaksi minää, kaksi itseä riitelee hänessä alituisesti, niitä on oikeastaan vaikka kuinka monta, mutta selvytyden vuoksi voi sanoa, että niitä on kaksi, ja se, joka ei kykene sopeutumaan tähän nykyiseen, on päivä päivältä käynyt yhä vaativammaksi ja kovaaäniseksi. Kun hän pesee tai silittää

lasten vaatteita, se kuiskaa hänen korvaansa: nyt sinä hukkaat aikaasi, mene flyygelin ääreen, soita, se on tärkeintä, se on pääasia. Ja sen ääni on pilkallinen ja irvistelevä, kun hän hakkaa mattoja ja peitteitä parvekkeella, jääkylmässä tuulella, ja silloin Sylvia vimmastuu ja purkaa raivonsa pielukseen ja pieksää siihen sen tahdin ja rytmin, mikä on siinä sävellyksessä, jota hänen omasta mielestään juuri pitäisi harjoitella. Ei-sopeutuva minä antaa hänelle itsesäälivät silmät, joilla hän katselee käsiään: ne ovat alkaneet sierettyä karkeasta työstä ja niitten halkeileviin sormenpäihin koskee jokainen voimakas isku flyygelin koskettimiin. Ja senvuoksi hän näkee vihollisina keittiöastiat ja suuren pesu-soikon, jonka yli hänen joka ilta täytyy kumartua niin että selkää särkee ja jonka hän täyttää katkeruudellaan sitä mukaa kuin pyykkivaatteet siitä vähenevät.

Enkö minä muka ole yrittänyt taistella tuota tunnetta vastaan, ajattelee Sylvia, tuota minää vastaan, enkö sitten ole asettanut itselleni aivan mahdottomia vaatimuksia, jotta voisin hoitaa kaikki ja selviytyä kaikesta, millekään tehtävälle vääryyttä tekemättä. Tuo toinen minä on laiska ja ilkeä, se on olevinaan pelkkää ehdottomuutta ja uskollisuutta, ja kuitenkin se varmasti yrittää houkutella sille tielle, joka on helppo mutta ei juuri minkään arvoisen. Sylvia tietää, että hän joskus torjuu sitä kaikin voimin, joskus on välinpitämätön, tekee, mitä ennättää ja milloin ennättää, ja joskus taas antaa

”Sinikka Kallio-Visapään *Kolme vuorokautta* (1948) rikkoo tietoisesti välinsä realismin konventioiden kanssa. Romaani seuraa viiden henkilön elämää kolmen vuorokauden ajan, mutta tekee sen omilla säännöillään, jotka selviävät muuta tekstiä tiheämmällä painetuista ja romaanin rakentumista kommentoivista lyhyehköistä jaksoista, jotka muodostavat yhtenäisen metafiktiivisen kehyksen. *Kolme vuorokautta* edustaa otavalaista 1940-luvun modernismia ennen 1950-luvun anhavalaista bonsaimodernismia.”

– Markku Eskelinen: *Raukoilla rajoilla. Suomenkielisen proosakirjallisuuden historiaa*, Siltala 2016

